

dock andra mer kritiska ideal som framfördes i den samtida pressen. Att utställningen proklamerade ett 300-årsjubileum berodde på att *Posttidningen*, organ för officiella kungörelser, placerades som pressens första anhalt. Den senaste anhalten, samlingsregeringens åtgärder mot tidningarna under krigsåren, förbigicks å andra sidan.

Texterna i *Attentatet mot Hiertas minne* har publicerats tidigare, men har nu placerats in i ett mer sammanhängande teoretiskt ramverk. Lundell har för övrigt redan i sin avhandling, *Pressen i provinsen: Från medborgerliga samtal till modern opinionsbildning* (2002), utmanat den traditionella synen på pressens utveckling. Även då hamnade Hierta i hetluften, eller åtminstone de som ensidigt skapat bilden av honom som den moderna svenska pressens upphovsman. Lundell lyfte fram tidningarna decennierna före Hierta som hyllade andra ideal, medborgaridealet enligt vilket utgivarna närmast hade en plikt att publicera vad läsarna skickade in.

”Att andra motiv än vetenskapliga har inverkat både på de akademiska och på de populära föreställningarna om Hierta, är i vilket fall tydligt nog”, skriver han nu (s. 138). Det låter rimligt, men gäller väl forskningsområden generellt. Vem tror att forskares val av ämnen till 100 procent styrs av strikt objektiva vetenskapliga ideal?

En del av Lundells kritik väger kanske inte så tungt. Sammantaget visar han ändå på värdet av de kulturteoretiska perspektiven och hur sådana kan ge väsentliga bidrag till kunskapen om medier, i vid mening. Att även andra, traditionella om man så vill, angreppssätt kan åstadkomma detsamma behöver man för den skull inte tvivla på. Mediernas historia är brokig, vilket också forskningen om fenomenen bör vara.

Södertörns högskola

TORBJÖRN NILSSON

Johan Edman, *Vård & ideologi: Narkomanvården som politiskt slagfält* (Umeå: Boréa Bokförlag 2012). 528 s.

Johan Edmans bok *Vård & ideologi* är ett mycket välkommet bidrag för de som vill ha mer kunskap kring (narkoman)vård och dess samspel med politik och styrning. För det är just samspelet mellan politik och vård som står i fokus i denna bok, vilket enligt Edman är ett nödvändigt perspektiv för att förstå narkotikaproblemet under 1900-talets andra hälft.

Vård & ideologi är kronologiskt disponerad med start 1960, vilket gör boken både pedagogisk och enkel att följa i sina frågeställningar. De frågor som Edman söker svar på är vilken slags narkomanvård som har förespråkats

i Sverige, men också vilken narkomanvård som har motarbetats. Han söker utrona vilka antaganden om narkotikamissbruket, och om vårdens karaktär, som vårdpolitiken byggt på, men även vilken syn på narkotika och narkotikamissbruk som har präglat de politiska diskussionerna.

Under tidigt 1960-tal ökade narkotikamissbruket, missbrukarna blev yngre och narkotikaproblemet började allt mer ses som ett ungdomsproblem. Under slutet av 1960-talet blev narkotikan problemet med stort P och i och med detta skapades ett helt nytt område att göra politik kring. 1965 tillsatte Medicinalstyrelsen (sedermera Socialstyrelsen) en grupp för att undersöka narkotikamissbruket i Sverige och året därefter ombildades gruppen till Narkomanvårdskommittén. Det är genom denna kommittés första betänkande som den första lagstiftningen gällande narkotika kommer till och det är här som Edmans studie tar sin början.

I sju kapitel behandlas narkotikafrågan utifrån olika typer av källmaterial och kontexter. Det är den frivilliga institutionsvården på behandlingshem av vuxna narkotikamissbrukare som står i centrum i boken. Med hjälp av utredningar, lagstiftning, propositioner och utskottsbetänkanden ringar Edman in den rikspolitiska dimensionen, en bredare positionering fångar han genom 403 motioner och 198 riksdagsdebatter och till sist representeras den centralbyråkratiska nivån genom handlägningsärenden från behandlingshem. En viktig avgränsning är att Edman inte behandlar narkomanvårdens praktik utan fokuserar på den statliga styrningen av narkomanvården.

Edmans bok sätter tydligt fokus på något som tidigare forskning förbisett, nämligen vårdens täta sammanbindning med styrning. Edman menar att narkomanvården måste ses som ett verksamhetsområde som genomsyrats av politiska överväganden. I och med denna utgångspunkt framkommer flera nya och intressanta aspekter på vård, i synnerhet narkomanvård. Edman påpekar att denna blivit styrd i större utsträckning än vad tidigare forskning framhållit, vilket inte minst framkommer vid de tillfällen då narkomanvården på olika sätt blivit motarbetad, i såväl riksdag som i kommunerna. Vissa vårdprogram ansågs inte som passande ur viss ideologisk synvinkel, något som Edman främst visar genom studiet av behandlingshemmet Narconon och stiftelsen Daytops. Under den tid som inte minst Socialstyrelsen motarbetade Narconon tydliggjordes statens uttryckliga föreställningar om vad som kännetecknade god vård, både vad gällde innehåll, vårdformer och ideologisk förankring. Edman visar dessutom att det fanns en politisk enighet kring det faktum att narkotika var farligt och att målet var ett samhälle fritt från narkotika. Det fanns även en enighet i att vård utgjorde en viktig del i åtgärdsarsenalen. Striderna kring narkotikamissbruket låg däremot i orsakerna till narkotikaproblemet och framför allt hur vården skulle bedrivas. Under 1970-talet framkom en nationalistisk underton i argumenten

mot Narconon och Daytops. Narconon stammade ur scientologerna vilket låg dem i fatet, men även kopplingen till USA hade negativt inflytande. Narconon kom att förknippas med allt som var dåligt med USA: ytlighet, snabba lösningar och profitintresse. Influenserna från andra länder över huvud taget möttes med stor skepsis för att den svenska narkomanvården skulle vara just svensk. Det var under 1970-talet som det ideologiska var som mest framträdande, när Socialstyrelsen ersattes av Länsstyrelsen som tillstånd- och tillsynsmyndighet syntes inte samma ideologiska driv. Enligt Edman saknade Länsstyrelsen den "ideologiska kompass" som Socialstyrelsen haft.

Trots att Edmans studie berör åren 1960–2000 visar han på en historia med längre linjer än så. Mycket av det som han pekar på är inte tidstypiskt för det sena 1900-talet utan har beröringspunkter längre tillbaka. Fostran, miljöns betydelse, behandlingshemmens lokalisering, arbetsträning är alla exempel på faktorer som inte enbart lyftes fram under 1900-talets andra hälft, utan detta hade betydelse även på 1800-talet och under 1900-talets första halva.

Edman klargör tidigt och återkommande att han inte berör tvångsvården utan enbart fokuserar på frivilligvården. Det är klokt ur arbetssynpunkt, men jag måste ändå framhålla att boken hade blivit än mer intressant om tvångsvården och den praktiska sidan hade fått utrymme. Det är möjligt att studiet av tvångsvården hade kunnat visa på ännu mer explicita aspekter gällande ideologi. Om inte annat hade det varit givande att se skillnader och likheter rörande styrningen av tvångsvård och den frivilliga vården.

Edman skriver lätt och ledigt och det är inga svårigheter att följa hans intressanta resonemang. *Vård & ideologi* är inspirerande och är med sina nya perspektiv ett viktigt bidrag inom narkomanvårdsforskningen.

Göteborgs universitet

FRIDA WIKSTRÖM